

WWW.TRIS.SE
WWW.MADICKENGÅRDEN.SE

ARBETSHÄFTE TILL FILMEN

TIO MINUTER AV FRIHET

EN FILM OM VARDAGSHEDER

VAD ÄR VARDAGSHEDER?

10 minuter av frihet är en film om vardagsheder. Begreppet vardagsheder används för att beskriva de vardagliga begränsningarna och den kontroll av livsutrymme som många ungdomar lever med i Sverige. Dessa ungdomar har varsin fot i två helt skilda värdegrunder; en i den hedersrelaterade/kollektivistiska värdegrunden, och en i majoritetssamhällets individualistiska värdegrund. Den hedersrelaterade värdegrunden bygger framförallt på kontroll av kvinnans sexuella beteende, där ett överhängande oskuldskrav gäller. De tvingas jonglera mellan två skilda normsystem med olika förväntningar och krav. Som barn har dessa individer ofta ett större handlingsutrymme som med tiden minskar ju äldre individen blir. Begränsningarna kan bestå av att man inte får välja hur man klär sig, inte får umgås med vem man vill, inte får bestämma själv över sin egen tid och/eller att man inte får delta i all skolundervisning. Kontrollen sker ofta via latent eller uttalade hot om våld, hot om ytterligare minskat handlingsutrymme och/eller att inte själv få bestämma vem man ska gifta sig med. För att försöka utöka sitt egna handlingsutrymme används många olika strategier. Den allra vanligaste strategin är anpassningsstrategin, vilket innebär att den unge anpassar sig till de normer och förväntningar som finns med förhoppning att handlingsutrymmet ska öka. Ett exempel på denna strategi är en flicka som skyndar sig hem för att göra de hushållssysslor som hon är ålagd, detta i sin tur för att få tid över till att göra det hon vill.*

TRIS

TRIS är en ideell organisation som sedan år 2002 arbetar akut, förebyggande och kompetenshöjande mot hedersrelaterat förtryck och våld. Det akuta arbetet består av en telefonjour för individer utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld samt för yrkesverksamma som möter målgruppen. TRIS driver även ett skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld. Boendet tar emot personer med eller utan lindrig intellektuell funktionsnedsättning, HBTQ-personer och par. Det förebyggande arbetet består av flera olika projekt där utbildning, språk, idrott och hälsa är i fokus. Syftet med det förebyggande arbetet är att skapa ett alternativt nätverk, en meningsfull fritid och ett utökat handlingsutrymme för de individer som riskerar att utsättas för eller som utsatts för hedersrelaterat förtryck och våld. Det kompetenshöjande arbetet består av att utbilda yrkesverksamma och att hitta metoder och riktlinjer för hur man kan arbeta både förebyggande och akut mot hedersrelaterat förtryck och våld. Om du vill veta mer om vårt förebyggande arbete kan du gå in på vår hemsida www.tris.se.

* Vill du veta mer om de olika strategierna och hur man kan arbeta förebyggande mot vardagsheder? Då kan du beställa handledning och utbildning från TRIS. För mer information kontakta info@tris.se.

I samband med det förebyggande arbetet upptäckte vi att många av tjejerna som besöker oss är begränsade i sin vardag. De tillåts inte delta fullt ut i varken skola eller det civila samhället. Många gånger är det saker som majoritetssamhället ser som självklarheter, t.ex. som att gå på niornas bal, lära sig simma, vara med på klassresan eller vara medlem i en idrottsförening. Dessa tjejers frihet och livsrymme är så åtstramat att svaret på frågan "Vad är frihet för dig?" är "Att gråta..." Begränsningar av detta slag i en tonårings liv minskar möjligheten till egen utveckling, självständighet och integration. Det är ett allvarligt övergrepp av en ung människas liv och direkt oförenligt med barnkonventionen. I sin allvarligaste form kränks de mänskliga fri- och rättigheterna och rätten till ett självvalt liv inskränks. Därför har vi valt att göra en film om vardagsheder – något som är väldigt svårt att ta på, men som drabbar många barn och unga i Sverige.

SYFTE

Syftet med filmen är belysa hur situationen för ungdomar utsatta för vardagsheder ser ut och skapa en debatt om vardagsheder.

STRUKTUR PÅ ARBETSMATERIALET

Arbetsmaterialet är uppdelat i två delar; ena delen är anpassad för yrkesverksamma och den andra delen för ungdomar. Materialet för yrkesverksamma riktar sig till socialtjänst, skolpersonal på grund- och gymnasieskola samt SFI. Materialet för ungdomar är anpassat för åldersgruppen 15–20 år.

OBSERVATIONSPUNKTER

Här följer några varningssignaler som yrkesverksamma bör vara uppmärksamma på:

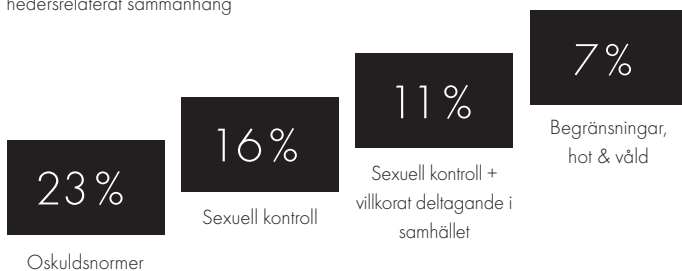
- Den unge får inte delta i all skolundervisning så som idrott eller sex- och samlevnadsundervisning.
- Den unge får inte delta i skolresor.
- Den unge har hög frånvaro från skolan.
- Den unge får inte välja vad eller var man vill studera/jobba med.
- Den unge har ofta huvudvärk, ont i magen och/eller sover dåligt.
- Den unge får inte ha en partner.
- Den unge får inte umgås med vem den vill.
- Den unge har ofta bråttom hem direkt efter skolan.
- Den unge får inte själv välja sin klädsel.
- Den unge har inga eller få kamrater utanför skolan.
- Den unge är till synes en glad person som snabbt blir nedstämd och förändras i humör och beteende.

HUR MÅNGA FLICKOR LEVER MED HEDERSNORMER?

I Sverige finns en handfull kartläggningar att tillgå som redovisar omfång och karaktär av hedersrelaterat förtryck och våld. Den kartläggning som har minst bortfall är Oskuld och heder, som ingår i Stockholms stads rapport från 2009. Rapporten presenterar resultat från en enkätundersökning som genomfördes bland niondeklassare i Stockholms stads skolor, där totalt 2356 elever fyllde i enkäten. Nedan illustreras delar av resultatet från kartläggningen. Trappan illustrerar andelen flickor som lever i ett hedersrelaterat sammanhang där restriktioner och begränsningar plussas på för varje trappsteg.

- Oskuldsnormer är att flickan förväntas vänta med sex till äktenskapet och att flickan ej får ha en heterosexuell relation med en jämnårig pojke.
- Sexuell kontroll är att flickan inte får ha vänskapliga relationer med jämnåriga pojkar och att flickan förväntas följa andras vilja när det gäller vem hon ska gifta sig med eller leva med i framtiden.
- Sexuell kontroll + villkorat deltagande i samhället är att flickan inte får delta i skolinslag och/eller har restriktioner beträffande vanligt förekommande fritidsaktiviteter.
- Begränsningar, hot och våld är att flickan utsätts för kränkande behandling, hot och våld.

Andelen flickor som lever i ett
hedersrelaterat sammanhang

Schlytter, A. Högdin, S. Ghadimi, M. Backlund, Å. & Rexvid, D. 2009, Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad: rapport 2009. Del II, Stockholms stad, Stockholm, 2009

YRKESVERKSAMMA

Som yrkesverksam kan det kännas svårt att lyfta ämnet hedersvåld både i samtal med ungdomar och med kollegor. Detta kan bero på flera faktorer så som brist på kunskap, rädsla för att trampa någon på tårna eller att man inte tror att det berör den målgrupp man arbetar med. Inför diskussionen är det viktigt att klargöra för deltagarna att det inte finns några rätta svar och att det är viktigt för medarbetarna att våga ventilera sina åsikter och tankar.

DISKUSSIONSFRÅGOR YRKESVERKSAMMA

- Vad tror ni händer dagen efter, då flickan vaknar upp?
- Diskutera hur ni tror att respektive person kommer att agera; mamman, pappan, läraren, brodern och Maryam.
- Vad ser ni för varningssignaler och när ska man som yrkesverksam agera?
- Mamman säger flera gånger i filmen att i sommar ska saker förändras. Vad tror ni att mamman menar?
- Varför tror ni att väskan är viktig?
- Hur kan man som yrkesverksam stötta en tjej som befinner sig i en liknande situation?
- Vad hade lärarna kunnat göra annorlunda? Var kan man som lärare vända sig om man behöver hjälp och stöd?
- Varför agerar/reagerar mamma som hon gör? Vilka faktorer tror ni påverkar mest? Religion, kultur, kön och/eller klass osv? Hur ska vi bemöta de unga män som både är offer och förövare?
- Vilka strategier använder sig tjejen i filmen av? Vilka av dessa kan anses problematiska?
- Vilka svårigheter finner ni att göra en orosanmälan? Varför tror ni att man som yrkesverksam tvekar?
- Finns det sådana situationer där man kan avvakta med att göra en anmälan för att skydda personen?
- Var går gränsen mellan ett auktoritärt föräldraskap och en situation där den unge tar skada av begränsningarna?

UNGDOMAR

Nedan kommer två olika övningar att presenteras. Övningarna handlar främst om att låta ungdomarna ta ställning och diskutera efter filmen. I arbetet rekommenderar vi att ni delar upp gruppen så att flickor och pojkar får prata i separata grupper. Detta för att minska antalet deltagare i diskussionen men också för att vissa frågor kan bli känsliga. Förklara vikten av att alla får tala till punkt, att allas åsikter ska respekteras och att mobiltelefoner ska vara avstängda och bortlagda under tiden för diskussionen. Det är viktigt att ledaren styr diskussionerna och inte accepterar att ungdomarna fnissar eller flamsar.

ÖVNING 1

Till denna övning behöver du papper i grönt och rött samt stolar uppställda i en cirkel. Be eleverna sitta i cirkeln och ge dem var sitt grönt papper och var sitt rött papper. Övningen går ut på att ledaren läser en fråga eller ett påstående som eleverna får ta ställning till genom att hålla upp det papper som bäst stämmer in på frågan/påståendet. Grönt papper; håller med, rött papper; håller inte med. Därefter ställer ledaren följdfrågor. Starta övningen med en testfråga exempelvis; "Jag tycker om glass".

- Tror ni att Maryam hade kunnat berätta för sina föräldrar att hon inte ville leva det liv som de ville? Varför/varför inte?
- Tror ni att en kille kan hamna i samma situation som Maryam? Varför/varför inte?
- Skulle Maryams kompisar kunnat göra något för att hjälpa henne? Om ja, med vad? Om nej, varför inte?
- Hade Maryams mamma kunnat be kvinnan som skvallrade att gå? Ja/Nej? Be ungdomarna motivera varför.
- Hade Elisabeth (läraren) kunnat göra någonting annorlunda? Om ja, vad? Om nej, varför inte?
- Hade Hassan (han som ringde pappan) kunnat göra någonting annorlunda? Om ja, vad? Om nej, varför inte?
- Tror ni att Jonte förstår hur Maryam har det? Kunde Jonte gjort någonting annorlunda?

ÖVNING 2

Dela in deltagarna i små grupper om cirka tre personer i varje grupp. Ge varje grupp varsin fråga att diskutera. Ungdomarna ska tillsammans hitta lösningar och ge förslag på hur Maryams situation hade kunnat förändras.

1. Vad tror ni händer dagen efter, då Maryam vaknar upp? Vad tror ni att mamman, pappan, brodern, läraren och Maryam kommer att göra? Vem kan påverka Maryams situation?
2. Varför tror ni att väskan är viktig för Maryam? Vilka konsekvenser kommer det att få att mamman hittat väskan? Vad och vem hade kunnat göra något annorlunda?
3. Både Hassan och grannen berättar för Maryams föräldrar vad hon gör. Vad hade de kunnat göra annorlunda och varför tror ni att Hassan och grannen berättar för Maryams föräldrar. Maryams mamma pratar om att situationen kommer att bli annorlunda under sommaren. Var tror ni kommer hända under sommaren?

Låt varje grupp kort presentera vad de kommit fram till. Avsluta tillsammans i helgrupp genom att låta ungdomarna diskutera hur de hade velat att filmen skulle sluta.

VILL HA DU MER INFORMATION OM HUR DU KAN ARBETA MOT VARDAGSHEDER?

TRIS har utvecklat en utbildningspaket som fokuserar på hur skola och socialtjänst kan arbeta mot vardagsheder. Utbildningen innehåller mekanismerna bakom hedersrelaterat förtryck och våld, hur du arbetar förebyggande mot vardagsheder samt hur du följer upp och utvärderar det arbete som gjorts. Med utbildningen följer även ett handledningspaket, där du får stöd och handledning av en socionom från TRIS. För mer information kontakta info@tris.se

TRIS vill tacka den referensgrupp som gjort denna film möjlig. Utan dessa modiga, unga kvinnor hade filmen inte kunnat göras. Filmen är finansierad av Uppsala kommun; nämnden för utbildning och arbetsmarknad.

"Tystnad hjälper ingen och förändrar inget"

(Kvinnoforum, Hedervärt, 2006:7)

Med citatet ovan vill vi uppmana yrkesverksamma och vuxna i ungdomars omgivning att agera. Vi kan inte låta vår egen rädsla stoppa oss från att hjälpa dessa ungdomar.

Kontakt:

10 minuter av frihet finns att beställa
med utbildningsmaterial på
www.tris.se

Madickengården, skyddat boende
Telefon: 0774-406 600
Epost: info@madickengarden.se

TRIS- tjejers rätt i samhället
Jourtelefon: 0774-406 600
Epost: info@tris.se
www.tris.se

TRIS bedriver råd- och stödverk-
samhet för yrkesverksamma.
Har du frågor och funderingar
efter att ha sett filmen?
Kontakta oss på TRIS.